

Varga Imre¹: A választottbírói út igénybevétele a szellemi tulajdonvédelem körében az Egyesült Államokban és az ENSZ égisze alatt[1] (MJ, 2020/6., 358-364. o.)

Bevezetés

A konvergencia technológiákon és nemzetközi hálózatokon egyre inkább alapuló globális gazdaságban a szellemi tulajdonjogok továbbra is a legtöbb vállalkozás legértékesebb pénzügyi eszközei. Az egészségügyi innovációitól az elektronikai iparon keresztül a lézernyomatáson át terjedő technológiai robbanás magyarázza a világszerte benyújtott szabadalmi bejelentések mennyiségének folyamatos növekedését.[2] Az Egyesült Államokban a szellemi tulajdon termelő vállalatok a GDP 38%-át adták, a külkereskedelem 52%-át ezen vállalkozások bonyolították le és közel 28 millió embernek adnak munkát.[3]

Kimutatások szerint az amerikai gazdaságnak 180 milliárd dolláros kárt okozott az ipari kémkedés, 18 milliárd dolláros kárt a szoftverek licenz nélküli használata és 29 milliárd dolláros kárt okozott a hamis, vagy hamisított áruk forgalomba helyezése csak a 2016-os évben[4]. Ezen statisztikai adatokat elemezve láthatjuk, hogy a szellemi tulajdonjog védelme az Egyesült Államokban a nemzetgazdaság egyik tartópillére, hiszen elképesztő értéket képviselnek a szellemi tulajdonnal kapcsolatos termékek, szolgáltatások.

A szellemi tulajdonhoz f z d jogok csak annyira érsek, mint azok érvényesítésének eszközei. Ennek következtében az arbitráció és a mediáció - mint az államoktól független és nem nyilvános eljárások - egyre elterjedtebbek a szellemi tulajdonvédelem körében, különösen, ha a felek eltérő joghatóság alá tartoznak. Az egyre szűkülő világban szükséges annak a megteremtése, hogy a nemzetgazdasági értéket képviselő vagyonelemeket hatékony jogvédelemben részesítsék, hiszen a hatékony jogvédelem ugyanúgy ösztönzi a már meglévő vállalkozásokat, mint a startupokat. Egy gazdaság pedig annál hatékonyabb, vonzóbb, minél jobban meg tudja védeni ezen értékeket.

A tanulmány célja annak a bemutatása, hogy a választottbírói út igénybevétele miként alakult ki az Egyesült Államokban, mely szellemi tulajdonnal kapcsolatos ügyekben lehet igénybe venni ezeket az eljárásokat és a jogkeresők számára a választottbírói út milyen előnyökkel jár. A tanulmányban röviden kitérünk a választottbírói szerződés lényeges tartalmi elemeire, valamint az Egyesült Államokban és az ENSZ égisze alatt működő jelentősebb állandó választottbírói eljárásokra.

Mindenekelőtt azonban az alternatív vitarendezést kívánom elhelyezni a jogrendszerben, röviden bemutatva annak kialakulását.

Az alternatív vitarendezés (ADR) kialakulása

Az alternatív vitarendezés fogalmának kialakulása az Egyesült Államokba vezethető vissza, a 20-as és 30-as években a munkáltatók és a szakszervezetek közötti viták kérdése megoldására. 1947-ben megalkották a Taft-Hartley féle törvényt, melynek következtében felállításra került a Federation Mediation and Conciliation Service.[5] Az alternatív vitarendezés gyorsan meghonosodott más angol nyelvű jogrendszerekben is, hiszen itt a precedensjog következtében a bírói gyakorlat és a társadalom nem távolodott el egymástól, mint a kontinentális jogrendszerekben, ahol a jogszabályok elzárva nem reflektálnak közvetlenül a társadalmi problémákra.

Mind az alternatív jogvitamegoldás elsődleges eszközeinek, azaz a magánjogi (kereskedelmi) választottbírói rendszernek, mind pedig az államnak érdeke, hogy a magánjogi jogviták választottbírói elintézése a jogalkotás és az állami bírósági jogalkalmazás részéről megnyilvánuló lehetőségek legnagyobb támogatás és koordináció, ugyanakkor egy megfelelő minőségű szolgáltatás mellett valósuljon meg.[6] A hazai perjogi kodifikációban is megmutatkozott az igény a hatékony választottbíráskodás fenntartására, amely nem az állami polgári bíróságok konkurenciája, hanem kiegészítő jelként kíván megjelenni.

A választottbírói út igénybevétele lehetőséget az 1983. február 27. napján életbe lépő törvénymódosítás tette lehetővé az Egyesült Államokban szabadalmi jogviták tekintetében. A választottbírói ítéletek végrehajthatóak, azonban csak az eljárásban részt vevő felekre kötelező érvényesek.[7] Jóllehet, hogy a választottbírói

- 358/359 -

út igénybevétele lehetőséget megteremtett, a közelmúltig nem volt általános egyetértés abban, hogy az alternatív vitarendezés (ADR) eljárások a leghatékonyabbak ebben a körben.[8] Tekintettel arra, hogy a szellemi tulajdonjog védelemmel kapcsolatos általános eljárásokat, mint például a szabadalmak bejegyzése, a nemzeti hatóságok folytatják le, ezért a jogvitákat is az állam szerveinek kell megoldania. Az elmúlt évtizedben azonban jelentős előrelépés történt a szellemi tulajdonjogi vitákban. A domain névvel kapcsolatos vitákat és egyre több iparjogvédelemmel kapcsolatos, köztük a szerzői jogok, a szabadalmak, a kereskedelmi titkok, a védjegyek, a földrajzi árujelzők és a termékek eredet megjelölései, valamint a félvezető ipari formatervezése és topográfiai tárgyú eljárások indulnak. Egyre növekvő igény van a magánvészetek jogánál felmerülő vitákban a választottbírói eljárások igénybevételeire.[9]

A választottbírói út igénybevétele szabadalmi jogviták ügyében

A jelenlegi üzleti világban, amelyben a technológia rohamos fejlődésén megy keresztül, számos szabadalmi vita merül fel a felek között, mivel mindkét fél állítja, hogy a jogai védve vannak, vagy mások szabadalmi jogát nem sértették meg. Ezekben az ügyekben a választottbírói eljárás megkérdőjelezhető: vajon mindkét fél rendelkezik-e választottbírói kikötéssel és vajon a szerződés egyértelműen tartalmaz-e

Lábjegyzetek:

[1] A szerző ügyvéd, egyetemi tanársegéd, SZTE ÁJK.

választottbírói kikötést?[10]

A szabadalmi kódex az 1980-as években történ felülvizsgálatát követ en a 294. §-t azzal egészítették ki, hogy minden szellemi tulajdonra vonatkozó jogvita az Egyesült Államokban választottbírói eljárás keretében érvényesíthet , ahol kötelez érvény döntés születik.[11] A kongresszus kifejezetten el írta a szabadalmi beavatkozási viták "bármely aspektusának" önkéntes, kötelez választását. Ennek eredményeképpen az Egyesült Államok szabadalmaira vonatkozó valamennyi kérdésre az Egyesült Államokban kötelez érvény döntést hozó választottbírói eljárás vonatkozik.

Az Egyesült Államokban nincs törvényi rendelkezés a szerz i jogi kérdésekkel kapcsolatos választottbíráskodásra. Az Egyesült Államok bíróságai azonban úgy vélték, hogy a szövetségi törvény nem tiltja a szerz i jogok érvényesítésének vagy megsértésének kötelez érvény választottbírói eljárását amennyiben szerz déses jogvitából származnak. Valószínű , hogy az Egyesült Államok bíróságai is úgy vélik, hogy az ilyen jelleg ügyeket a kötelez érvény döntést meghozó választottbírói eljárás tárgyává kell tenni az alapul szolgáló szerz dési viták hiányában is.[12]

A szerz i jogokhoz hasonlóan nincsenek sem a szövetségi, sem az egyes tagállamok szabályozásában olyan rendelkezések, amelyek el írják a kötelez választottbíráskodást védjegyoltalmi ügyekben az Egyesült Államokban. A védjegy érvényességét és a jogsértési kérdéseket illet en a választottbírói helyett a szövetségi bíróságok hatáskörét tartják elfogadottnak.

Az Egyesült Államok Legfels bb Bírósága több döntésében ismertette álláspontját a választottbírói út igénybevételeivel kapcsolatban. Az AT&T Technologies, Inc. v. Communication Workers of America perben a bíróság akként foglalt állást, miszerint a bíróság határozza meg, hogy a felek által megkötött választottbírói szerz dés érvényes-e, nem pedig a választottbíró, kivéve, ha a felek egyértelm nyilatkozatot tesznek e kérdésben.[13] A Granite Rock Co. v. International Brotherhood of Teamsters perben a Legfels bb Bíróság hasonló álláspontot helyezett: a bíróság csak abban az esetben rendelheti el a választottbírói eljárást, ha meggy zött arról, hogy a felek megállapodtak a választottbírói út igénybevételeiben és szerz dés kötetnek, vagy kötöttek err l.[14] A bíróság a Rent-A-Center West v. Jackson ügyben azonban úgy ítélt-

- 359/360 -

te meg, hogy a választottbírói út igénybevétele kell eldöntenie, hogy az elé tárt kérdés tárgya-e a választottbírói eljárásnak, egészen addig, amíg a felek kölcsönösen és egybehangzóan elkötelezték magukat az eljárás iránt, és a közöttük meglév választottbírói kikötést nem támadják meg. Az Egyesült Államok bíróságai el nyben részesítik a választottbírói utat és kedvez en ítélik meg a felek nyilatkozatait a kikötések vonatkozásában.

A szellemi tulajdonvédelemmel kapcsolatban nemzetközi elemek kétféleképpen keletkezhetnek. Mivel egy adott ország szabadalmi védelme nem terjed túl az adott ország határain, ezért minden olyan országban le kell védeni az adott szabadalmat, ahol az forgalomba kerül. Tehát abban az esetben, ha egy olyan

szabadalomról beszélünk, amely mind az Egyesült Államokban, mind Mexikóban, mind Németországban jelen van, akkor mindhárom országban le kell védeni a szabadalmat. Így máris arról az esetr l beszélhetünk, hogy egy termék levédetése több állam jogát érinti, eltér en alkalmazandó joggal. Másik esetben a szabadalmat használhatja olyan társaság is, amely több országban fejti ki a tevékenységét.

A licencszerz désb l ered választottbírói eljárásban maga a szerz dés tartalmazza az alkalmazandó jogot. Általában az anyagi jog határozza meg, hogy mely jog kerül alkalmazásra a jogvita eldöntésekor. A licencszerz dés megkötésekor a választottbírói eljárás kereteit is célszerű meghatározni, az utólagos vitarendezési megállapodások esetében a felek már nem kötik ki az alkalmazandó jogot, vagy nem határozzák meg az eljárás kereteit. Választottbírói kikötés esetében a feleknek körültekint en kell eljárni, egyértelm en meg kell határozni az alkalmazandó anyagi jogot és az eljárás kereteit.

Két általánosan elfogadott típusa van a választottbírói eljárásoknak: az állandó választottbírói eljárások és az ad hoc-eseti választottbírói eljárások. A nevesebb állandó választottbírói eljárások egyike a Nemzetközi Kereskedelmi Kamara,[15] amelynek saját eljárási rendje van, önálló apparátust tart fenn, azonban igen magas eljárási díj ellenében hoz döntést. További neves állandó választottbírói eljárások az Egyesült Nemzetek Szellemi Tulajdon Világszervezetének Választottbírói és Közvetít Központja[16] és az Amerikai Választottbírói Egyesület.[17]

A másik megoldás az eseti választottbírói felállítás, ahol a felek megegyeznek az eljárásban. Az eseti választottbírói eljárásnak nincs intézményi megjelenése, nincs felügyeleti szerve, nincs küls adminisztrációs személyzet és nincs lehetőség a döntés el zetes kiadmányozására. A Nemzetközi Konfliktusmegel zési és Kezelési Intézet[18] eseti jelleg választottbírói fórumként szolgálhat szabadalmi és üzleti titokkal kapcsolatos jogvitákban.

Az Egyesült Államok korlátozhatja az importot az Amerikai Egyesült Államok Nemzetközi Kereskedelmi Bizottságának[19] védnöksége alatt, amely független szövetségi ügynökségként részben szabályozza a szabadalmi, védjegyoltalom és a szerz i jogok megsértését érint tisztességtelen kereskedelmi magatartásokat. Az USITC általános korlátozó erejét l való nagy kivétel, ha a felek között választottbírói megállapodás van, ilyen esetben ugyanis az ügynökség eljárása megszüntetésre kerül.[20]

A választottbírói eljárás el nyei

Egyszer sített eljárás. Számos nemzetközi vita összetett, egymással összefügg követelésekb l áll, amelyek több fórumon, nagy távolságokon, eltér nyelveken és kultúrákon keresztül folynak, például egy New York-i kerületi bíróságnak nincs joghatósága egy dán szabadalom tárgyalásában. A választottbíráskodás egységes eljárást kínál az összetett nemzetközi ügyek kezelésére. A választottbírói kikötésben a felek megállapodhatnak abban, hogy egyetlen eljárásban megoldják a szellemi tulajdonra vonatkozó, több országban folyó vitát, ezáltal elkerülve a több bírósági

eljárás költségeit és összetettségét, valamint az ellentmondásos eredmények kockázatát. Ez különösen igaz az Egyesült Nemzetek Szellemi Tulajdon Világszervezetének (WIPO) Választottbírói és Közvetítő Központja által zajló eljárásokban, amely szervezet több mint hetven tagországgal rendelkezik.

Ellenzés. A választottbírói kikötés lehet segíti biztosítani a feleknek arra, hogy az eljárás feletti rendelkezési joguk szélesebb körű legyen, mint a bírósági perekben. A bírósági eljárástól eltérően a felek maguk választhatják meg a legmegfelelőbb döntéshozókat a vitájukban, és ugyanígy kiválaszthatják az eljárás során alkalmazandó jogot, az eljárás helyét és nyelvét. A megnövekedett félautonómia gyorsabb folyamatot is eredményezhet, mivel a felek szabadon alakíthatják ki vitájukban az eljárás további mentetét, ami anyagi költségmegtakarítást eredményezhet.

Titoktartás. A bírósági eljárás közügy, a tárgyalások fő szabály szerint nyilvánosak, amely korlátozza az információ terjesztésének ellenzését. Egyre több bíróság határolódik el attól, hogy olyan adatkezelési szabályokat alkalmazzon az ügyvitel terén, amely segítené a bizalmas információk védelmét.[21] Ezzel szemben a választottbírói eljárása valódi titoktartást nyújt minden ügyben. Az önkéntes és szerződéses jellege miatt a felek

- 360/361 -

megállapodhatnak abban, hogy az eljárás során a nyilvánosságot kizárják. Nincs szükséges nyilvános meghallgatásra, a jegyzőkönyv sem nyilvános. A felek kontrollálhatják, hogy miként kezelik az információkat, csak az akaratukból kerülhetnek az eljárás részletei nyilvánosságra. Ez lehet véteszi a felek számára, hogy csak a jogérvényesítésre összpontosítsanak, nem törődve azzal, hogy az eljárás során feltárt adatok nyilvánosságra kerülése milyen hatással lenne piaci pozíciójukra.

Teljes semlegesség. Bár az igazságszolgáltatás függetlenségét a szabad világban vélelmezik, a kulturális és jogi elítéleteket azonban nehezebb ellenrizni és megelérni. A választottbírói semleges lehet a felek törvényeire, nyelvére és intézményi kultúrájára, ezáltal elkerülve a hazai bíróság elítélését, amelyet az egyik fél élvezhet bírósági peres eljárásokban, ahol az alkalmazandó jog és a helyi folyamatok ismerete jelentős stratégiai elnyökkel járhat.[22]

Végrehajthatóság. A választottbírói ítéletek általában ugyanolyan ítélet hatályúak, mint a polgári bíróság ítéletei. Az 1958-as New York-i Egyezményként[23] ismert ENSZ egyezmény elírja a választottbírói ítéletek kölcsönös elismerését és végrehajtását a belföldi határozatokkal egyenértékűen anélkül, hogy az ítélet tartalmát a belföldi állam megkérdőjelezné. 2015 májusától a New York-i Egyezményt 156 állam ratifikálta, ami nagyban megkönnyíti a határokon átnyúló ítéletek végrehajtását[24].

Ideiglenes intézkedés. A választottbírói eljárások esetében az ideiglenes intézkedés jogintézménye nem elfogadott. Azonban a WIPO nemrégiben módosított eljárási szabályai kiterjesztették a választottbírói hatáskörét,[25] segíti van az azonnali jogvédelem alkalmazására.

Fellebbviteli eljárás. Mivel a választottbírói eljárás

nem állami bírósági eljárás, általában egyfokú eljárásnak minősül. Mindazonáltal a gondosan megfogalmazott megállapodás alapján a felek képesek a választottbírói eljárás (költség- és időmegtakarítás, végrehajthatóság, titoktartás stb.) összes elnyét a fellebbezési eljárás biztosítása mellett megvalósítani. A fellebbviteli eljárással kapcsolatosan az alábbi kérdésekben kell megegyezniük a feleknek: indokolással ellátott bírósági határozat megkövetelése, a felülbírálati jogkör meghatározása, a fellebbezési eljárásban eljáró választottbírói személye, a választottbírói személyének kiválasztására vonatkozó eljárás, a fellebbezési eljárásban alkalmazandó jog, határidők, szóbeliség, írásbeliség meghatározása, bizonyítékok elterjesztésére vonatkozó szabályok.[26] Az első fokú döntés felülvizsgálatának terjedelme csak anyagi jogi kérdésekre vagy irratellenes tényállás megállapítására korlátozódhat.

Bizonyítékok elterjesztése. A bizonyítékok elterjesztése vonatkozásban a választottbírói megállapodás, a fórum szabályai és a választottbírói testület mérlegelési jogköre által meghatározottak szerint történhet.[27] Bár a bizonyítékok elterjesztése választottbírói eljárás esetében korlátozott, harmadik felek megidézése lehetséges. A szövetségi választottbírói törvény (FAA) 7. fejezete kifejezetten biztosítja a választottbírói felhatalmazást arra, hogy idézést bocsásson ki a tanúk részére és a dokumentumok benyújtására kötelezze a feleket a tárgyaláson.[28] Bár az FAA nem deklarálja, a választottbírói harmadik személy elzetes meghallgatását is elrendelhetik, létezik olyan precedens, amelyben elzetes meghallgatásra idéztek egy feleken kívül álló személyt azért, hogy a birtokában meglévő dokumentumokat bemutassa.[29]

A választottbírói szerződés lényeges tartalmi elemei

A felek a jövőben felmerülő esetleges jogvitájuk esetére kötik ki a választottbírói út igénybevétele. Általában választottbírói klauzulát építenek be az egymással megkötött szerződéseikbe. Ezen kikötések rövidek, gyakran a választottbírói által ajánlott szabványokat tartalmazzák, hiszen szerződésalkötéskor a jövőbeli jogvita természete még nem teljesen ismert.[30] Lehetőség van már

- 361/362 -

azonban meglévő viták esetében is választottbírói megállapodás kötésére, amelyet szokás alávetéses megállapodásnak is nevezni. Az utólagos megállapodások hosszabbak, tekintettel arra, hogy a már meglévő jogvita jól körülhatárolható, így lehetőség van a választottbírói számára annak pontos meghatározására. A legtöbb választottbírói ügy határozott szerződéses jogviszonyból ered, azonban szerződésen kívüli jogvitákban is eljárhatnak a választottbírói, ha a felek között meghatározott jogviszony áll fenn.

Ha valakinek a New York-i Egyezmény értelmében nincs jogképessége, akkor érvényesen választottbírói megállapodást nem köthet. A jogképesség meghatározásánál figyelembe kell venni természetes személyek esetében a nemzetiséget, vagy a lakóhelyet, míg jogi személyek esetében a társaság székhelyét vagy telephelyét.

A következő vizsgálati szempont az, hogy a választottbírói egyezményben meghatározott jogvita választottbírói útra tartozik-e, vagyis, hogy a feleknek szándékukban áll-e a jogvitát arbitrációval megoldani.

További vizsgálendő kérdés az ítéletek későbbi végrehajtásának problematikája. A külföldi választottbírói ítéletek érvénytelenek lehetnek, ha maga a választottbírói kikötés érvénytelennek minősül. Úgyszintén érvénytelen lehet az ítélet a felek által kikötött alkalmazandó jog értelmében.[31]

A hagyományos polgári bíróság egyidejűleg ellenőrizheti a választottbírói eljárás felett, ugyanis a New York-i Egyezmény II. 3. cikke értelmében a bíróság jogosult megvizsgálni, hogy maga a választottbírói megállapodás semmis, vagy nem alkalmazható.[32] Elfordulhat olyan eset is, hogy az alperes a rendes bíróság elé viszi az ügy érdemi kérdését, függetlenül attól, hogy a választottbírói eljárásnak alávetette magát. A New York-i Egyezmény fenti rendelkezése jól alkalmazható olyan országokban, mint Anglia vagy Svájc, ahol a joghatósági kérdések az eljárás kezdeti szakaszán rögzülnek a rendes bíróságok párhuzamos ellenőrzése következtében. Az Egyesült Államokban a szövetségi választottbírói törvény megköveteli a kerületi bíróságoktól, hogy a választottbírói ítéletek végrehajtásában közreműködjenek, egészen addig, amíg az ítéletet nem módosítják vagy érvénytelenítik.[33]

Az FAA kimondja, hogy amennyiben valamelyik fél arra hivatkozik, hogy a kérdés nem arbitrálható és ennek megállapítása iránt az állami vagy szövetségi bírósághoz keresetet nyújt be, akkor a bíróság minden eljárást felfüggeszt a kérelem elbírálásáig. Ha valamelyik fél megtagadja a választottbírói megállapodást, akkor a másik keresetet nyújthat be vele szemben annak kötelezésére, hogy a választottbírói eljárásban részt vegyen.

A választottbírói szerződés megkötésekor fontos meghatározni a situst, a dolog fekvésének helye szerinti jogot. Első sorban vizsgálni kell, hogy a dolog fekvésének helye szerinti bíróság beavatkozhat, ellenőrizhet, vagy egyéb szerepet játszhat-e a választottbírói eljárásban bármelyik fél, vagy maga a választottbírói kérelmére. Az angliai székhellyel rendelkező választottbírói eljárásoknak például megvan az a kockázata, hogy a nemzetközi választottbírói eljárás ismételt jogorvoslati eljárás tárgyát képezi már a rendes bíróságok előtt.[34]

A következő kérdés a lex rei sitae megválasztása esetén a későbbi választottbírói ítélet végrehajtásával kapcsolatos problémák megvizsgálása. Az akadályok fennállhatnak az adott állam eljárási jogában (pl. a végrehajtás kikényszerítésére nincsenek megfelelő jogi eszközök), de ugyanúgy a közrend és a politika szemszögéből is vizsgálhatjuk a kérdést.

Az alkalmazandó jog vonatkozásában a nemzetközi szerződések esetében a felek számos esetben olyan állam alkalmazandó jogát kötik ki, amelyik egyik részes félhez sem tartozik. Az alkalmazandó jog meghatározása esetében számolni kell azzal a kockázattal, hogy a tényállások megítélése nem azonos és a kiszabható szankciók körében is jelentős eltérés mutatható. Kártérítési perek esetében például az Egyesült Államok joga ismeri a büntető-kártérítés fogalmát (punitive

damage[35]), míg a kontinentális Európában csak a kár tényleges megtérítésére számíthat a fél. Az alkalmazandó jog egyértelmű megjelölése megelőzi az e körben felmerülő vitákat, amellyel a felek jelentős időt és költséget tudnak maguknak spórolni. Ha a felek nem teszik meg az alkalmazandó jog előzetes meghatározását, az adott esetben a választottbírók személyének kiválasztásakor is akadályt jelenthet, mivel rendszerint egy konkrét jogrendszert ismerő személyt kívánnak az ügyükben.

A feleknek azt is mérlegelniük kell az alkalmazandó jog kiválasztásánál, hogy az általuk megkötött szerződésben alkalmazott jog a későbbi választottbírói eljárás során irányadóvá válik. Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága kifejtette, hogy a kaliforniai jognak a szerződés - 362/363 -

ben történő alkalmazása a kaliforniai választottbírói jogszabályok beépítését is eredményezte.[36]

A WIPO mellett működő állandó választottbírói eljárása

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének Választottbírói és Közvetítő Központja folytatja le a választottbírói eljárásokat.

Az eljárás megindulása akként történik, hogy az eljárást kezdeményező fél a kérelmét benyújtja a Központnak, valamint megküldi az ellenérdekű fél számára is. A Központ ezt követően értesítést küld a felek számára, hogy a választottbírói eljárás kezdeményezése megtörtént. A felperes által benyújtott kérelemnek tartalmaznia kell egy határozott kérelmet arra vonatkozóan, hogy a jogvita a Világszervezet által megkötött választottbírói által legyen elbírálva; a peres felek címe, telefonszáma, e-mailje, vagy egyéb kommunikációs hivatkozása, valamint a felperes képviselőjének ugyanezen adatai; csatolni szükséges továbbá a választottbírói szerződés másolati példányát, és amennyiben van, az alkalmazandó jogra való kikötést; a tényállás rövid ismertetését, ideértve az érvényesíteni kívánt jogot, és az érintett technológia jellegét; határozott kérelmet arról, hogy milyen döntést vár el a felperes, és amennyiben releváns, az igényelt összeg nagyságát; valamint a választottbírók személyére vonatkozó kijelölést.

Az alperesnek a választottbírói kérelem kézbesítésétől számított 30 napon belül nyilatkoznia kell a kérelemben foglaltakra, bármely elemét vitathatja a kérelemnek, ellenkövetelést (viszontkeresetet) terjeszthet elő, valamint utalhat beszámításra is.

Az eljárásban a felek képviselőjükön keresztül járhatnak elő, azonban kötelező jogi képviselőt nem ír elő a jogszabály, a nemzetiségtől vagy képzettségtől függetlenül bárki eljárhat.[37] A feleknek csupán azt kell biztosítaniuk képviselőik számára, hogy azok rendelkezzenek elég idővel az eljárás gyors lefolytatása érdekében.

A jogvita elbírálásánál járhat egyes bíró, vagy háromfős tanács is, azonban több felperes és/vagy több alperes esetében kizárólag háromfős bírói tanács járhat elő. Amennyiben tanácsban jár elő a választottbírói eljárás, úgy mindkét fél jelöl egy-egy választottbíró, míg a harmadik

tagot a felek által kiválasztott bírák jelölik ki. Egyesbíró esetében, ha a felek el re nem állapodtak meg a személyében, akkor az eljárás kezdetekor van erre lehet ségük, azonban ha nem jutnak konszenzusra, akkor a Központ jelöl ki számukra egyesbíró.

Az eljárási kódex 22-es cikkében deklarálja a bírák függetlenségét és részrehajlás-mentességét, megállapítható tehát, hogy a tisztességes eljárás követelménye (fair trial) a választottbírói eljárásban is érvényesül. A bírónak a megbízatás elfogadása el tt minden olyan körülményt fel kell tárniuk, amelyek elfogultságukat, vagy kétségeiket valószínűsítik, vagy írásban kell nyilatkozniuk ezeknek a hiányáról.[38] Természetesen a feleknek lehet ségük van elfogultsági indítványt tenni a bíróval szemben, a választottbíró pedig diszkrecionális jogával élve dönt az eljárás felfüggesztéséről vagy folytatásáról.

A bizonyítási eljárással kapcsolatosan a bíróság jogosult meghatározni a bizonyítékok elfogadhatóságát, ügyre tartozását, lényegességét és a súlyát. Az eljárás során a bíróság[39] kérelemre, vagy hivatalból elrendelheti bármely fél számára, hogy az általa fontosnak tartott okiratokat, vagy egyéb bizonyítékokat csatolja, kötelezheti továbbá ket, hogy a bíróság, vagy az általa alkalmazott szakértő a birtokukban lévő vagyontárgyat vizsgálat alá vonhassák.

A bíróság kérelemre, vagy hivatalból dönthet arról, hogy szemlét rendel el a helyszínen, ingatlanon, vagy akár gyártósoron. A feleknek az ezirányú kéréseiket észszerű időn belül kell benyújtaniuk, a bíróság pedig dönt a bizonyítási indítvány kérdésében.

Amennyiben a felek erről megegyeznek, közösen adhatják el a jogvita teljes megértéséhez szükséges tudományos, műszaki, vagy egyéb szakismereti háttérét, valamint olyan modelleket, rajzokat, vagy egyéb anyagokat nyújthatnak be a bíróság számára, amely a meghallgatáson referenciaként szolgál.[40]

Az eljárás során feltárt információkkal kapcsolatosan a bíróság dönt az iratok titkosságának minősítésében. A feleknek lehet ségük van arra, hogy megjelöljék az általuk bizalmasnak minősített információkat, azok nyilvánosságáig hozatala el tt. Ha a bíróság valamely információ bizalmassága (titkossága) felül határoz, akkor egyúttal meghatározza, kik azok a személyek akik titoktartási nyilatkozat aláírása mellett megismerhetik az iratot.

A titoktartási kötelezettség a választottbírók és a Központ vonatkozásában sem szűnik meg az eljárást követően -

- 363/364 -

en, amennyiben a felek máshogy nem rendelkeztek, az eljárással kapcsolatosan (még az eljárás meglétére vonatkozóan sem!) semmilyen információt nem adhatnak ki harmadik személy részére.

A választottbírói eljárással szemben kifogást nyújthatnak be a felek, amennyiben az eljárási szabályok nem megfelelően érvényesültek. Az a fél azonban, aki tudta, hogy a választottbírói eljárás nem szabályszerű és ezt haladéktalanul nem jelzi, úgy kell tekinteni, mint aki lemondott a megtámadási jogáról.[41]

A jogvitát a választottbíró a felek által meghatározott

alkalmazandó jog alapján bírálja el. Bármely adott állam jogának bármilyen megjelölését úgy kell értelmezni, hogy a fél közvetlenül hivatkozik ezen állam jogára, nem a kollíziós szabályokra. Ha a felek nem éltek a jogválasztás lehet ségével, akkor a bíróság az általa helyesnek gondolt jogot alkalmazza.[42] Ezen kívül a választottbírói szabályok lehet vé teszik, hogy ideiglenes intézkedést hozzon az eljáró bíró, amennyiben ez szükséges, ideértve a jogvita tárgyát képező áruk meg rzésére tett intézkedéseket.[43]

A bíróság az eljárása során a vonatkozó szerződéses releváns feltételeit figyelembe veszi, valamint az alkalmazandó kereskedelmi szokásokat is megvizsgálja. A bíróság a felek kifejezett hozzájárulása alapján a jogvitát elbíráhatja méltányossági (aequo et bono) alapon is.

A feleknek lehet ségük van egyezség megkötésére is, amennyiben ezt a határozathozatal el tt teszik meg, úgy a bíróság megszünteti a választottbírói eljárást, és a felek kérelmére ítélet hatályú egyezséget hoz.[44] A határozathozatal során a bíróság az egymástól elkülönül kérdésekben külön-külön hozhat ítéletet. A bíróság ítéletét írásban közli a felekkel, amelyben meg kell jelölni a meghozatal pontos dátumát, valamint a helyét. A bíróság döntését köteles indokolni, kivéve azt az esetet, amikor a felek kifejezetten kérik az indokolás mellőzését, vagy az alkalmazott jog teszi ezt szükségtelenné.

A bíróság ítéletét a választottbíróknak aláírásukkal kell ellátniuk, amennyiben valamelyik bíró nem írja alá, úgy az aláírás hiányát köteles megindokolni. Az ítélet formai követelményeivel kapcsolatban a bíróság a Központtal egyetértésben határoz, tekintettel a végrehajthatóságra.[45] A döntést a felek eredeti példányban kapják meg, a Központ gondoskodik arról, hogy a felek, a bírák, és saját maga számára elegendő eredeti példány álljon rendelkezésre.

A választottbírói eljárás nem ingyenes eljárás, a felek által választott szakembereket, a titkosságot, a gyors eljárást meg kell fizetni. Az eljárás megindítása el tt egy regisztrációs díjat kell fizetni, amely értékhatárra tekintet nélkül 2000 dollár összegű. A következő költségtétel az adminisztrációs díj, amely már a pertárgyértékhez igazodik, minimum 2000 dollártól 25 000 dollárig terjedhet. A választottbírók díjazásának elszámolása óradíjban történik, melynek mértéke 300 és 600 dollár között mozog, a felek megállapodásától függően.[46]

Összegzés

Az alternatív vitarendezés modern kori bölcsjének nevezhetjük az Egyesült Államokat, ugyanis 1920-tól kezdődően rohamosan fejlődtek mind a választottbíráskodással, mind pedig a közvetítéssel kapcsolatos eljárások, amelyek napjainkban nagy hagyományra tettek szert a tengeren túl. Az Egyesült Államok kezdetben idegenkedett a választottbíráskodástól, ugyanis nem lehetett egyértelműen eldönteni, hogy az antitröszttel, a védjeggyel, vagy a szabadalmakkal kapcsolatos eljárások képezhetik a választottbírói eljárás tárgyát.[47] A szellemi tulajdon védelme az 1983-ban hatályba lépő törvénymódosítást követően önálló iparágként fejlődött. Látható azonban, hogy a szellemi tulajdonjog védelme napjainkban stratégiai kérdés, az Egyesült Államokban

pedig számos szervezet épült a jogviták rendezésére. Megállapítható tehát, hogy hiába a választottbíráskodás viszonylagos önállósága, a tagállami/szövetségi bíróságok kontrollt gyakorolnak e fölött, különös tekintettel a választottbírói és joghatósági kikötésekre. A választottbíráskodásnak a hagyományos polgári peres eljárással szemben számos előnye létezik (gyorsaság, titkosság, szakszerűség stb.), azonban ezen előnyök megtartása mellett képes biztosítani a tisztességes eljárást, biztosítva ezzel a jogkereső közönség jogbiztonság-érzetének növelését. Bár az Egyesült Államok jogrendszere a magyar jogrendszerrel teljesen különbözik, az alternatív vitarendezés hazai szélesebb körű meghonosítása az egész igazságszolgáltatás rendszerének jót tenne. Egyrészt csökkenhetne a bíróságok ügyterhe, másrészt kialakulhatna egy olyan specializálódott tudással rendelkező jogalkalmazói réteg, akik a szellemi tulajdonvédelemmel kapcsolatos választottbírói eljárások során szakszerű döntést képesek meghozni. •

JEGYZETEK

[1] A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú, Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

[2] https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Intellectual_property_rights_statistics (letöltve 2018. augusztus 2.)

[3] <https://www.uspto.gov/sites/default/files/documents/IPandtheUSEconomySept2016.pdf> (letöltve 2018. július 25.)

[4] http://www.ipcommission.org/report/IP_Commission_Report_Update_2017.pdf (letöltve 2018. július 25.)

[5] Nagy Márta: Bírósági mediáció. Bába Kiadó, Szeged. 2011. 20. oldal.

[6] Németh János - Varga István: Egy új polgári perrendtartás alapjai. HVG-ORAC Kiadó, Budapest 2014. Varga István: A választott-bírói eljárás és az állami bírósági polgári per viszonyrendszerének összefüggései. 637. oldal.

[7] FAA 294. § c) bekezdés: A választottbírói döntése a választottbírói eljárásban részt vevő felek között végleges és kötelező érvényű, de semmilyen más személyre nincs kihatása. A választottbírói eljárásban részes felek megállapodhatnak abban, hogy a szabadalmi oltalom tárgyát képező szabadalom esetén az olyan ítéletet, amellyel szemben fellebbezésnek helye nincs, később érvénytelennek vagy végrehajthatatlannak kell nyilvánítani, a hatáskörrel rendelkező polgári bíróság által hozott ítéletben.

[8] William Grantham, The Arbitrability of International Intellectual Property Disputes, 14 BERKELEY J. INT'L L. & W. 173 (1996) <https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?>

article=1146&context=bjil (letöltés ideje: 2018. május 5.)

[9] Anne Laure Bandle, Alternative Dispute Resolution and Art-Law - A New Research Project of the Geneva Art-Law Centre, 6 J. INT'L COMMERCIAL L. & TECH. 28, 28-41 (2011).

[10] Byung Young Chang: Research Cases of the United States concerning Arbitration of Intellectual Property Disputes, 22 J. Arb. Stud. 93 (2012) 96. oldal.

[11] FAA 294. § a) bekezdés: A szabadalomra vagy a szabadalomra vonatkozó bármely jogra vonatkozó szerződés tartalmazhat olyan rendelkezést, amely a szabadalom érvényesítésével vagy a szerződésből fakadó jogsértéssel kapcsolatos bármely vitás kérdés rendezésére vonatkozik. Ilyen rendelkezés hiányában a meglévő szabadalmi vitában vagy a jogsértésben részes felek írásban megállapodhatnak abban, hogy választottbírói eljárás alá vetik magukat. Bármely ilyen rendelkezés vagy megállapodás érvénytelennek, visszavonhatatlannak és érvényesíthetetlennek tekinthető, kivéve a jogvita vagy a szerződés visszavonása esetén, a méltányosságra tekintettel.

[12] Kenneth R. Adamo: Overview of International Arbitration in the Intellectual Property Context. <https://engagedscholarship.csuohio.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.hu/&httpsredir=1&article=1008&context=gblr> (letöltve 2018. május 10.)

[13] AT&T Technologies, Inc. v. Communication Workers of America (1986): The second rule, which follows inexorably from the first, is that the question of arbitrability - whether a collective-bargaining agreement creates a duty for the parties to arbitrate the particular grievance - is undeniably an issue for judicial determination. Unless the parties clearly and unmistakably provide otherwise, the question of whether the parties agreed to arbitrate is to be decided by the court, not the arbitrator.

[14] Granite Rock Co. v. International Brotherhood of Teamsters (2010): As courts have noted however, this policy is best served by limiting arbitrators' jurisdiction to those cases where the parties have actually agreed to arbitrate;

[15] International Chamber of Commerce, továbbiakban, mint ICC.

[16] World Intellectual Property Organization továbbiakban, mint WIPO.

[17] American Arbitration Association továbbiakban, mint AAA.

[18] International Institute for Conflict Prevention & Resolution.

[19] United States International Trade Commission, továbbiakban, mint USITC.

[20] Az USITC egy erős jogosítványokkal rendelkező szövetségi ügynökség, amelynek eljárása akár egy évig is eltarthat. Egy esetben a Californiába érkező teherhajó, amely Toyota gépjárműveket szállított, nem köthetett ki a partra azért, mert állítólag a gépjárművekben használt váltó sértette valakinek a szabadalmát. Ebből az ügyből is látszik, milyen jelentős a választottbírói kikötés megléte.

[21] Richard I. Janvey: "Confidential" Settlement Agreements in NY? Think Again, LAW360, <http://www.law360.com/articles/427899/confidential-settlement-agreements-in-ny-think-again>; (letöltve 2018. május 15.)

[22] Marc Jonas Block : The Benefits of Alternate Dispute Resolution for International Commercial and Intellectual Property Disputes. Rutgers Law Record 2016 - 2017. http://www.wipo.int/export/sites/www/amc/en/docs/2016_rutgers.pdf (letöltve 2018. március 9.)

[23] Az egyezményt Argentína, Fehéroroszország, Belgium, Bulgária, Costa Rica, Ecuador, El Salvador, Finnország, Franciaország, Németország, India, Izrael, Jordánia, Luxemburg, Monaco, Hollandia, Pakisztán, Lengyelország, Orosz Föderáció (Szovjetunió), Svédország, Svájc és Ukrajna hozta létre.

[24] Az egyezményt ratifikáló államok különböző kitételeket alkalmazhatnak a végrehajtás során. Magyarország 1962-ben csatlakozott, és a kitétel értelmében a Magyar Népköztársaság csak akkor hatja végre a választottbírói döntést, ha az más részes állam területén született és nem ütközik a közrendbe. Érdemes megjegyezni, hogy a közrendbe ütközés az 1994-es választottbíráskodásról szóló törvényünkben is az ítélet megtámadhatóságát vonta maga után.

[25] WIPO Választottbírói eljárásának 48. cikkelye értelmében: Bármely fél kérelmére a választottbíró ideiglenes intézkedést hozhat, vagy bármilyen szükséges intézkedést megtehet, ideértve a jogvita tárgyát képező áruk harmadik személynél történő (letétbe) helyezését, vagy a romlandó áruk azonnali értékesítését. Az ideiglenes intézkedést kérő felet a bíróság biztosíték adására kötelezheti. Vö. Pp. 106. §. és Vbt. 18. §.

[26] <https://www.cpradr.org/resource-center/rules/arbitration/appellate-arbitration-procedure> (letöltés ideje 2018. július 20.)

[27] Joseph L. Forstad: Discovery in Arbitration <https://www.stroock.com/siteFiles/Pub428.pdf> (letöltve 2018. július 5.)

[28] The arbitrators selected either as prescribed in this title or otherwise, or a majority of them, may summon in writing any person to attend before them or any of them as a witness and in a proper case to bring with him or them any book, record, document, or paper which may be deemed material as evidence in the case(...)

[29] American Federation of Television and Radio Artists AFL-CIO v. WJBK-TV, 164 F.3d 1004, 1009 (6th Cir. 1999)

[30] Any controversy or claim arising out of or relating to this contract shall be determined by arbitration in accordance with the International Arbitration Rules of the American Arbitration Association." or All disputes arising in connection with the present contract shall be finally settled under the Rules of Conciliation and Arbitration of the International Chamber of Commerce by one or more arbitrators appointed in accordance with the said Rules."

[31] New York-i Egyezmény V.1. cikkének a) pontja.

[32] The court of a Contracting State, when seized of an

action in a matter in respect of which the parties have made an agreement within the meaning of this article, shall, at the request of one of the parties, refer the parties to arbitration, unless it finds that the said agreement is null and void, inoperative or incapable of being performed.

[33] FAA section 9: If the parties in their agreement have agreed that a judgment of the court shall be entered upon the award made pursuant to the arbitration, and shall specify the court, then at any time within one year after the award is made any party to the arbitration may apply to the court so specified for an order confirming the award, and thereupon the court must grant such an order unless the award is vacated, modified, or corrected as prescribed in sections 10 and 11 of this title.

[34] Arbitration Act 1996. section 67-68.

[35] A "büntet" kártérítést, vagy példamutató kártérítést a bíró vagy az esküdtszék szabja ki tényleges kártérítés mellett is. A büntet jellegű károk az alperes polgári perben való büntetését szolgálják, és azon az elméleten alapulnak, hogy a társadalom érdekeit és az egyén kártérítését el lehet érni azáltal, hogy további kártérítést rónak az alperesre. Vö. káronszerzés tilalma a kontinentális jogban.

[36] Volt Inf. Sciences, Inc. v. Board of Trustees of Leland Stanford Jr. University, 489 U.S. 468 (1989) : Interpreting a choice-of-law clause to make applicable the California arbitration rules - which are manifestly designed to encourage resort to the arbitral process - does not offend Moses H. Cone's rule of liberal construction. Pp. 489 U. S. 475-476.

[37] WIPO Arbitration Rules Article 13. : The parties may be represented by persons of their choice, irrespective of, in particular, nationality or professional qualification. The names, addresses and telephone, e-mail or other communication references of representatives shall be communicated to the Center, the other party and, after its establishment, the Tribunal.

[38] Article 22: Each prospective arbitrator shall, before accepting appointment, disclose to the parties, the Center and any other arbitrator who has already been appointed any circumstances that might give rise to justifiable doubt as to the arbitrator's impartiality or independence, or confirm in writing that no such circumstances exist.

[39] A választottbírói eljárás kódexe Tribunalnak nevezi magát, e fejezetben az én értelmezésemben bíróságot jelent. (a szerz.)

[40] Ezen rendelkezés összevetése következtében a hatályos polgári perrendtartás eljárástámogatási kötelezettségével arra juthatunk, hogy a választottbírói eljárás önkéntes jellege a felek magatartását döntően befolyásolja. A felek érdekében áll az, hogy a bíró a lehető legjobban megértse a jogvitát, vagy az alkalmazott technikát, hiszen csak ezen tudás birtokában tud megfelelő ítéletet hozni.

[41] A megtámadási jog elvesztése súlyos szankciónak minősül, ugyanis a fél nem folytathat olyan pertaktikát, amellyel először kivárja a döntés megszületését, és számára kedvező tlen döntés esetén nyújtana be a kifogását.

[42] Article 61: (...) Any designation of the law of a given State shall be construed, unless otherwise expressed, as directly referring to the substantive law of that State and not to its conflict of laws rules(....)

[43] Camille A. Laturno, International Arbitration of the Creative: A Look at the World Intellectual Property Organization's New Arbitration Rules , 9 Transnat'l Law. 357 (1996) 381. oldal.

[44] Ignacio de Castro; Panagiotis Chalkias, Mediation and Arbitration of Intellectual Property and Technology Disputes: The Operation of the World Intellectual Property Organization Arbitration and Mediation Center, 24 SAclJ 1059 (2012) 1068. oldal.

[45] Article 64. : The Tribunal may consult the Center with regard to matters of form, particularly to ensure the enforceability of the award.

[46] <http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/fees/> (letöltve 2018. augusztus 22.)

[47] Kenneth R. Adamo, Overview of International Arbitration in the Intellectual Property Context, 2 Global Bus. L. Rev. 7 (2011) 14. oldal.